

МЕЖДУНАРОДНИ КРИЗИ, ПОРОДЕНИ ОТ РУСКО-УКРАИНСКИЯ КОНФЛИКТ: ИЗМЕРЕНИЯ, ПОСЛЕДИЦИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЕЖДУНАРОДНАТА СИГУРНОСТ

Даниел Делчев,

Университет по библиотекознание и информационни технологии (УНИБИТ)

Резюме. *Руско-украинският конфликт се утвърди като едно от най-значимите геополитически събития на XXI век, чиито последици надхвърлят рамките на регионалното противопоставяне и оказват съществено влияние върху международната система като цяло. Военната ескалация през 2022 г. предизвика поредица от взаимосвързани международни кризи, които засегнаха сигурността, енергетиката, продоволствените системи, икономиката и хуманитарната среда в глобален мащаб.*

Настоящата статия анализира основните международни кризи, породени от конфликта, техните измерения, последици и отражение върху международната сигурност. Изследването се основава на методите на системния анализ, сравнителния анализ и анализа на международни политически документи. Специално внимание е отделено на кризата на международната сигурност, енергийната криза, продоволствената криза, хуманитарната и миграционната криза, както и на геоикономическите и санкционните механизми като инструменти на международното противопоставяне.

Направен е изводът, че руско-украинският конфликт функционира като катализатор на взаимосвързани международни кризи, които ускоряват трансформацията на международния ред и формирането на нова архитектура на глобалната сигурност.

Ключови думи: *международни кризи, международна сигурност, Русия, Украйна, НАТО, Европейски съюз, енергийна сигурност, международен ред.*

INTERNATIONAL CRISES ARISING FROM THE RUSSIA–UKRAINE CONFLICT: IMPLICATIONS, CONSEQUENCES, AND CHALLENGES FOR INTERNATIONAL SECURITY

Daniel Delchev,

University of Library Studies and Information Technologies (ULSIT)

Abstract. *The Russia–Ukraine conflict has become a pivotal geopolitical event of the twenty-first century, with repercussions that transcend regional boundaries and significantly influence the global system. The military escalation in 2022 initiated a sequence of interrelated international crises impacting security, energy, agricultural systems, the global economy, and the humanitarian landscape worldwide.*

This article analyzes the significant international crises arising from the conflict, their scope, repercussions, and implications for global security. The research utilizes systems analysis, comparative analysis, and the review of international policy texts. Special emphasis is placed on the worldwide security crisis, the energy crisis, the food crisis, the humanitarian and migratory crises, together with geoeconomic and sanctions-based procedures as tools of international conflict.

The findings indicate that the Russia–Ukraine war acts as a catalyst for a succession of interrelated international crises, expediting the restructuring of the international order and facilitating the establishment of a new global security framework.

Keywords: *international crises, international security, Russia, Ukraine, NATO, European Union, energy security, international order.*

Въведение

Руско-украинският конфликт се превърна в едно от най-значимите геополитически събития на XXI век, с последици, които надхвърлят регионалните граници и оказват съществено влияние върху международната система като цяло. Военната ескалация, започнала през февруари 2022 г., предизвика поредица от взаимосвързани международни кризи, засягащи сигурността, икономиката, енергетиката, продоволствените системи и хуманитарната обстановка в световен мащаб. Войната в Украйна се утвърди като ключов елемент в развитието на съвременния международен ред и в преосмислянето на съществуващите рамки за поддържане на международната сигурност.

Значението на конфликта се определя не само от неговите военни и политически аспекти, но и от способността му да поражда сложни международни проблеми. Наред с кризата на международната сигурност възникнаха сериозни сътресения на енергийните пазари, засегнати бяха глобалните вериги на доставки, задълбочи се продоволствената несигурност, появиха се безпрецедентни миграционни процеси и се засили използването на геоикономически инструменти като санкции, финансови ограничения и технологически рестрикции. Тези процеси показват силната взаимосвързаност между отделните елементи на международната система и разкриват слабостите на глобалната архитектура за сигурност.

Въпросът за влиянието на конфликта върху международния ред придобива особена значимост на фона на нарастващата конкуренция между основните центрове на сила. Войната в Украйна се развива в условията на постепенен преход от предимно еднopolюсен към по-многополюсен модел на международни отношения, характеризиращ се с нарастваща роля на регионалните сили, засилена геоикономическа конкуренция и формиране на нови политически и икономически съюзи. Конфликтът се превръща в катализатор на процеси, които ускоряват геополитическото преструктуриране на световната система.

Научният интерес към тази проблематика произтича от необходимостта от комплексен анализ на взаимовръзките между различните международни кризи, породени от руско-украинския конфликт, и техните последици за глобалната сигурност. Въпреки значителния брой изследвания, фокусирани върху военните и политическите измерения на войната, продължава да съществува необходимост от задълбочено изследване на нейните икономически, енергийни, хуманитарни и геополитически последици в по-широкия контекст на международната сигурност.

Настоящото изследване приема тезата, че руско-украинският конфликт действа като катализатор на взаимосвързани глобални кризи, ускоряващи трансформацията на съществуващия международен ред и формирането на нова глобална архитектура на сигурността. Анализът на тези процеси допринася за по-доброто разбиране на съвременните тенденции в международните отношения и създава основа за разработване на по-ефективни стратегии за управление на кризи в условия на нарастваща глобална нестабилност.

Значими глобални кризи, произтичащи от руско-украинския конфликт

1. Кризата на международната сигурност

Кризата на международната сигурност представлява най-дълбоката и дълготрайна последица от руско-украинския конфликт. Войната доведе до въоръжен сблъсък между Русия и Украйна, както и до значителни промени в рамките на европейската и международната сигурност. За първи път след края на Студената война Европа е изправена пред мащабен междудържавен военен конфликт, включващ ядрена сила, което поставя под въпрос устойчивостта на следвоенната архитектура на сигурността, създадена след 1991 г.

Ерозия на следвоенната система за сигурност

След разпадането на Съветския съюз европейската сигурност се основаваше на принципите на международното право, териториалната цялост на държавите и механизмите за колективна сигурност, изградени чрез Организацията на обединените нации (ООН), НАТО, Европейския съюз (ЕС) и Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ). Военните действия в Украйна разкриха ограниченията на тези институции при предотвратяване на конфликти между големи държави и повдигнаха въпроси относно ефективността на съществуващата международна система за сигурност.

Конфликтът показва, че въпреки високата степен на икономическа взаимозависимост и институционализация на международните отношения, военната сила остава ключов инструмент на външната политика. Това доведе до възраждане на класическите реалистични концепции като баланс на силите, възпиране и геополитическо съперничество.

Основните проявления на кризата включват разширяването на НАТО с присъединяването на Финландия и Швеция, укрепването на източния фланг на Алианса, увеличаването на отбранителните разходи в Европа, повишения риск от ядрена ескалация и разширяването на кибервойната и хибридните заплахи.

Трансформация на НАТО

Една от най-видимите последици от кризата на международната сигурност е трансформацията на НАТО. В Стратегическата концепция на НАТО от 2022 г. Русия е определена като „най-значимата и пряка заплаха за сигурността на съюзниците и за мира и стабилността в евроатлантическата зона“. Това представлява фундаментална промяна спрямо Стратегическата концепция от 2010 г., в която Русия се разглеждаше като потенциален партньор.

Конфликтът възстанови значението на класическите концепции като баланс на силите, възпиране и териториална отбрана, които доминираха стратегическото мислене по време на Студената война.

Основните мерки на Алианса включват: увеличаване на силите с висока готовност от около 40 000 до над 300 000 военнослужещи; засилване на постоянното военно присъствие по източния фланг; разработване на нови регионални отбранителни планове; подобряване на противовъздушната и противоракетната отбрана; както и разширяване на киберотбраната и космическата сигурност.

Разширяване на НАТО

Конфликтът доведе до историческо разширяване на Алианса с присъединяването на Финландия през 2023 г. и Швеция през 2024 г. Това значително промени стратегическия баланс в Северна Европа и Балтийския регион. Присъединяването на Финландия увеличи сухопътната граница на НАТО с Русия с почти 1300 километра, което представлява една от най-значимите геостратегически промени в Европа след края на Студената война.

Увеличаване на военните разходи

Кризата на сигурността доведе до безпрецедентно увеличение на военните разходи в Европа. Данни на Стокхолмския международен институт за изследване на мира (SIPRI) показват, че военните разходи в Европа са достигнали нива, невиждани от края на Студената война, като почти всички европейски държави увеличават своите отбранителни бюджети.

Според Европейската агенция по отбрана разходите за отбрана на държавите членки на ЕС достигат 279 млрд. евро през 2023 г., което представлява реален ръст от 10% спрямо предходната година и девета поредна година на увеличение.

Ядрено възпиране и стратегическа нестабилност

Конфликтът възроди опасенията относно ролята на ядреното оръжие в международната политика. Руските предупреждения за възможно използване на ядрени средства и последвалите реакции на НАТО върнаха темата за ядреното възпиране в центъра на стратегическите дебати. Това увеличава риска от погрешни изчисления, ескалация и инциденти между ядрени държави.

Хибридни и киберзаплахи

Войната показва, че съвременните конфликти надхвърлят традиционните военни действия. Наред с класическите бойни операции се наблюдава активно използване на кибератаки срещу държавни институции, информационни операции, дезинформационни

кампании, икономически натиск, енергийно въздействие и атаки срещу критична инфраструктура.

Тези процеси разширяват понятието за сигурност и изискват интегриран подход, който съчетава военни, политически, икономически и технологични инструменти.

2. Енергийна криза

Енергийната криза е една от най-значимите глобални последици от руско-украинската война. Тя засяга не само европейската икономика, но и световните енергийни пазари, международната търговия и концепциите за енергийна сигурност. Международната агенция по енергетика (IEA) посочва, че руската инвазия в Украйна през февруари 2022 г. е предизвикала „първата истински глобална енергийна криза“.

Енергийна зависимост на Европа преди конфликта

Преди началото на конфликта Европейският съюз е бил силно зависим от руските енергийни ресурси. Данни на Европейския парламент и Евростат показват, че през 2021 г. Русия осигурява 36% от вноса на природен газ в ЕС, 25% от вноса на петрол и 45% от вноса на въглища. Тази зависимост се е формирала в продължение на десетилетия чрез изграждането на мащабна тръбопроводна инфраструктура и дългосрочни договори между европейски и руски енергийни компании.

Прекъсване на енергийните потоци

След началото на войната и последвалите санкции Русия постепенно намалява доставките на газ за европейските държави, а ЕС започва стратегия за бързо намаляване на зависимостта от руските енергийни източници.

Като резултат цените на природния газ през 2022 г. достигат рекордни стойности, а електроенергийните пазари в Европа изпитват сериозни сътресения. Международният валутен фонд определя прекъсването на руските газови доставки като ключов фактор за европейската енергийна криза. Най-засегнати са Германия, Италия, Австрия, Чехия, Словакия и Унгария, които традиционно разчитат в значителна степен на руски природен газ за промишлеността и отоплението.

REPowerEU и диверсификацията на енергийните източници

В отговор на кризата Европейската комисия приема програмата REPowerEU, чиято основна цел е прекратяване на зависимостта на ЕС съюз от руски изкопаеми горива.

Според данни на Европейската комисия и анализи, свързани с REPowerEU:

- Делът на руския газ във вноса на ЕС намалява от над 45% през 2021 г. до около 19% през 2024 г.;

- Вносът на втечен природен газ (LNG) от САЩ, Катар и други източници нараства значително;
- Изграждат се нови LNG терминали в Германия, Нидерландия и други държави;
- Инвестициите във възобновяеми енергийни източници бяха ускорени.

Показател	2021 г.	2024 г.
Дял на руския газ във вноса на ЕС	~45%	~19%
LNG внос от алтернативни доставчици	Ограничен	Значително увеличен
LNG терминали	Ограничен капацитет	Бързо разширяване
Политика на ЕС	Зависимост от руски доставки	Диверсификация и енергийна независимост

Криза на международните пазари на храни

Първите месеци на конфликта предизвикаха значително повишаване на цените на основните хранителни продукти. Международните пазари се характеризираха с висока степен на нестабилност в резултат на опасенията от прекъсване на доставките от Черноморския регион.

Организацията по прехрана и земеделие на ООН (FAO) посочва, че конфликтът задълбочава съществуващите рискове за продоволствената сигурност чрез нарушаване на производството, търговията и функционирането на хранителните пазари, като същевременно води до повишаване на цените на хранителните продукти и торовете.

Най-засегнати региони

Кризата оказва най-силно въздействие върху държавите, които са в значителна степен зависими от вноса на зърнени култури от Черноморския регион. Сред най-уязвимите държави се открояват Египет, Ливан, Тунис, Либия, Йемен, Сомалия, Етиопия и Судан. Тези страни осигуряват значителна част от потреблението си на пшеница чрез внос от Русия и Украйна. Поради това всяко прекъсване на доставките води до повишаване на вътрешните цени и увеличаване на риска от социално напрежение и нестабилност.

Ролята на Черноморската зърнена инициатива

През юли 2022 г., с посредничеството на Организацията на обединените нации и Република Турция, беше създадена Черноморската зърнена инициатива, която позволи частично възстановяване на украинския износ през Черно море. Инициативата

допринесе за временно стабилизиране на световните пазари и намаляване на риска от глобален недостиг на храни. След оттеглянето на Русия от споразумението през 2023 г. опасенията относно глобалната продоволствена сигурност отново се засилиха.

Криза на пазара на торове

Освен върху хранителните пазари, войната оказва съществено въздействие и върху пазара на торове. Русия е сред водещите световни износители на азотни, фосфатни и калиеви торове. Нарушенията в търговията и транспортните вериги доведоха до повишаване на цените на торовете, намаляване на тяхното използване от земеделските производители, понижаване на добивите в определени региони и увеличаване на производствените разходи.

Това поражда вторичен ефект върху глобалната продоволствена сигурност, тъй като намаленото използване на торове може да доведе до по-ниска селскостопанска продукция през следващите земеделски сезони.

Влияние върху глобалната продоволствена сигурност

Световната банка, FAO и Международният институт за изследване на продоволствената политика (IFPRI) подчертават, че войната в Украйна се е превърнала в един от основните фактори за нарастването на продоволствената несигурност в световен мащаб след 2022 г.

Глобалният доклад за продоволствените кризи показва, че стотици милиони хора продължават да изпитват остра продоволствена несигурност, като въоръжените конфликти и по-специално войната в Украйна са сред основните причини за това.

Геополитически измерения на продоволствената криза

Конфликтът демонстрира, че хранителните ресурси все по-често се използват като инструмент на геополитическо влияние. Контролът върху износа на зърнени култури, достъпа до пристанища, логистичните коридори и пазарите на торове придобива стратегическо значение, сравнимо с това на енергийните ресурси.

Продоволствената криза, породена от руско-украинската война, представлява ярък пример за транснационална криза, при която локален въоръжен конфликт поражда глобални последици. Нарушенията в производството, търговията и логистиката в Черноморския регион доведоха до нестабилност на световните пазари на храни и торове, увеличиха риска от глад и социални вълнения в редица развиващи се държави и превърнаха продоволствената сигурност в ключов елемент на съвременната международна сигурност.

4. Хуманитарна и миграционна криза

Хуманитарната и миграционната криза представлява едно от най-тежките и продължителни последствия от руско-украинската война. Конфликтът предизвика най-мощното принудително разселване на население в Европа след Втората световна война, като оказва значително въздействие върху системите за социална подкрепа, здравеопазване, образование и пазара на труда както в Украйна, така и в приемащите държави.

Мащаб на хуманитарната криза

Според данни на Върховния комисариат на ООН за бежанците (UNHCR), към 2025 г.: 5,75 милиона украински граждани са регистрирани като бежанци по света, приблизително 5,2 милиона от тях пребивават в Европа, около 3,75 милиона души остават вътрешно разселени в Украйна, над 12,7 милиона души в страната се нуждаят от хуманитарна помощ. Тези показатели превръщат украинската криза в една от най-мощните хуманитарни операции на Организацията на обединените нации през последните десетилетия. Според UNHCR приблизително една четвърт от предвоенното население на Украйна е засегнато от различни форми на принудително разселване.

Европейска бежанска криза

След началото на пълномащабната война през февруари 2022 г. милиони украински граждани потърсиха убежище в държавите членки на Европейския съюз.

Таблица 1. Основни показатели на украинската бежанска криза

Показател	Стойност (2025 г.)
Украински бежанци по света	5,75 млн.
Украински бежанци в Европа	5,2 млн.
Лица под временна закрила в ЕС	4,5 млн.
Вътрешно разселени лица в Украйна	3,3–3,75 млн.
Нуждаещи се от хуманитарна помощ	12,7 млн.

Основните приемачи държави са Германия, Полша, Чехия, Испания, Италия и Румъния. За първи път в своята история Европейският съюз активира Директивата за временна закрила, която предоставя на украинските граждани право на пребиваване на територията на ЕС, както и достъп до здравеопазване, образование и пазара на труда, без необходимост от преминаване през индивидуална процедура за предоставяне на убежище.

Вътрешно разселване в Украйна

Освен международната миграция, войната предизвика и мащабно вътрешно разселване на населението. Международната организация по миграция (ИОМ) чрез своята

система за проследяване на разселването (Displacement Tracking Matrix – DTM) регулярно наблюдава миграционните процеси в страната. Данните показват, че милиони украински граждани са били принудени многократно да променят местоживеенето си в резултат на продължаващите военни действия.

Значителна част от вътрешно разселените лица са загубили своите жилища, източници на доходи и достъп до основни обществени услуги. Проучванията на Международната организация по миграция показват, че голям дял от разселените домакинства са изчерпали своите финансови спестявания за покриване на наемни разходи, медицински услуги и ежедневни жизнени потребности.

Социално-икономически последици

Миграционната криза поражда редица социални и икономически предизвикателства.

За Украйна основните негативни последици се изразяват в демографски спад, недостиг на работна сила, намалена икономическа активност, повишен натиск върху системите за социално подпомагане и задълбочаване на регионалните дисбаланси. Особено съществено е въздействието върху населението в трудоспособна възраст, тъй като значителна част от напусналите страната са жени и деца. Това създава дългосрочни рискове за следвоенното възстановяване и устойчивото развитие на украинската икономика.

Приемащите държави са принудени да мобилизират значителни публични ресурси за настаняване на милиони бежанци, включително за осигуряване на жилищно настаняване, здравни услуги, социална подкрепа, образование и интеграция на пазара на труда. В дългосрочен план обаче редица европейски държави отчитат и положителни ефекти, свързани с включването на украинските граждани в икономиката и частичното компенсиране на недостига на работна сила в определени сектори.

Хуманитарни предизвикателства

Службата на ООН за координация на хуманитарните въпроси (ОСНА) отчита, че хуманитарната ситуация остава изключително тежка поради продължаващите военни действия, разрушаването на жилищната инфраструктура, атаките срещу енергийната система, ограничения достъп до здравни услуги и повишените рискове през зимния период. Особено уязвими групи са децата, възрастните хора, лицата с увреждания, самотните родители и жителите на районите, разположени в непосредствена близост до бойните действия.

През 2025 г. засилените атаки срещу енергийната инфраструктура доведоха до прекъсвания в електроснабдяването и водоснабдяването, което допълнително влоши условията на живот на милиони граждани.

Влияние върху международната сигурност

Миграционната криза има съществени измерения и за международната сигурност. Сред основните рискове се открояват засиленият натиск върху миграционните системи на европейските държави, необходимостта от устойчиви политики за интеграция, възможността за социално напрежение в отделни общества, увеличените публични разходи и необходимостта от по-тясно международно сътрудничество.

Кризата показва, че принудителното разселване се превръща във важен елемент на съвременната среда за сигурност и следва да бъде разглеждано не само като хуманитарен, но и като стратегически проблем.

Хуманитарната и миграционната криза, породена от руско-украинската война, представлява най-мощното разселване на население в Европа след 1945 г. Конфликтът доведе до появата на милиони бежанци и вътрешно разселени лица, създаде сериозни социално-икономически предизвикателства и постави на изпитание способността на международните организации и европейските държави да реагират ефективно на продължителни хуманитарни извънредни ситуации. Кризата се превърна в съществен елемент на съвременната международна сигурност, демонстрирайки тясната взаимовръзка между въоръжените конфликти, миграционните процеси и устойчивостта на международния ред.

5. Геоикономическа и санкционна криза

Геоикономическата и санкционната криза представлява едно от най-характерните измерения на руско-украинската война и демонстрира нарастващата роля на икономическите инструменти в съвременните международни отношения. За разлика от традиционните конфликти, при които основно средство за въздействие е военната сила, войната в Украйна се характеризира с безпрецедентно използване на санкции, финансови ограничения, технологически рестрикции и търговски бариери като инструменти за постигане на стратегически цели.

Според Международния валутен фонд (IMF), Световната банка и Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD), конфликтът предизвика едно от най-сериозните геоикономически сътресения за световната икономика след глобалната финансова криза от 2008 г. и пандемията от COVID-19.

Санкциите като инструмент на международната политика

След началото на пълномащабната война през февруари 2022 г. Европейският съюз, Съединените американски щати, Обединеното кралство, Канада, Япония и редица други държави въведоха безпрецедентен пакет от икономически санкции срещу Руската федерация.

Според Европейската комисия до 2025 г. Европейският съюз е приел последователни пакети от санкции, насочени към финансовия сектор, енергетиката, транспорта, технологиите, отбранителната индустрия, както и към конкретни физически и юридически лица. Основната цел на тези мерки е ограничаване на способността на Русия да финансира военните си действия и намаляване на достъпа ѝ до стратегически технологии и международни пазари.

Таблица 2. Основни направления на санкциите

Вид санкции	Основни мерки
Финансови	Изключване на банки от SWIFT, замразяване на активи
Търговски	Ограничения върху вноса и износа
Технологични	Контрол върху високите технологии и полупроводниците
Енергийни	Ограничения върху руския петрол и въглища
Транспортни	Ограничения за авиационния и морски транспорт
Персонални	Санкции срещу политици, компании и олигарси

Източник: Европейска комисия.

Замразяване на руски активи

Една от най-значимите предприети мерки е замразяването на руски държавни активи в чужбина. Според данни на Европейската комисия и държавите от Г-7 над 300 милиарда щатски долара руски държавни резерви са блокирани в западни финансови институции. Това представлява безпрецедентна стъпка в историята на международните финансови отношения.

Наред с това бяха замразени и значителни частни активи, собственост на руски физически лица и компании.

Въздействие върху руската икономика

Въпреки че руската икономика демонстрира известна устойчивост благодарение на високите приходи от енергиен износ и преориентирането към азиатските пазари, санкциите оказват съществено влияние върху достъпа до международно финансиране,

вноса на технологии, авиационния сектор, автомобилната индустрия, производството на високотехнологични продукти и инвестиционната активност.

Международният валутен фонд подчертава, че дългосрочният ефект от санкциите е свързан в по-голяма степен с ограничаването на технологичното развитие и общата производителност на икономиката, отколкото с краткосрочното намаляване на брутния вътрешен продукт.

Геоикономическо преструктуриране на световната икономика

Една от най-съществените последици от войната е преструктурирането на глобалните търговски потоци. Сред основните тенденции се открояват нарастването на руската търговия с Китай, задълбочаването на икономическите отношения между Русия и Индия, по-широкото използване на национални валути в международната търговия, развитието на алтернативни платежни системи и пренасочването на енергийните потоци от Европа към Азия. Според Конференцията на ООН за търговия и развитие (UNCTAD) и Световната банка тези процеси представляват частично преструктуриране на световната икономика на основата на геополитически фактори.

Таблица 3. Основни геоикономически тенденции след 2022 г.

Тенденция	Проявление
Диверсификация на търговията	Намаляване на зависимостта от отделни пазари
Регионализация	Засилване на регионалните икономически блокове
Дедоларизация	По-широко използване на национални валути
Технологическо разделение	Ограничения върху трансфера на технологии
Енергийно пренасочване	Нови маршрути за нефт и газ
Финансова фрагментация	Развитие на алтернативни платежни системи

БРИКС и възникването на алтернативни икономически модели

Конфликтът ускори процесите на институционална диверсификация в рамките на световната икономика. Организации като БРИКС придобиват все по-голямо значение като платформи за икономическо сътрудничество между държави извън традиционните западни институции. Разширяването на БРИКС през периода 2024–2025 г., чрез включването на нови държави от Близкия изток и Африка, е показателно за нарастващия стремеж към изграждане на по-многополюсен модел на международни икономически отношения.

Фрагментация на глобализацията

Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD), Световната банка и Международният валутен фонд (IMF) използват понятия като „фрагментирана глобализация“ (fragmented globalization), „приятелско преместване на производства“ (friend-shoring), „регионализиране на производството“ (near-shoring) и „намаляване на риска“ (de-risking). Тези концепции описват процес, при който държавите и компаниите все по-често организират своите вериги за доставки не само въз основа на икономическата ефективност, но и според политическата надеждност на своите партньори. Това води до съкращаване на стратегическите вериги за доставки и намаляване на зависимостите в критични сектори като енергетиката, микроелектрониката и стратегическите суровини.

Геоикономиката като ново измерение на сигурността

Един от най-съществените изводи от войната е, че икономиката все по-често се използва като инструмент на стратегическа конкуренция. Санкциите, механизмите за контрол върху технологиите, достъпът до финансови пазари и енергийните ресурси се превръщат в основни средства за упражняване на международно влияние.

Това води до секюритизация на икономическите отношения и до разширяване на традиционното разбиране за национална сигурност. В съвременните условия икономическата устойчивост, технологичната автономност и сигурността на веригите за доставки се разглеждат като фактори със значение, съизмеримо с това на военната мощ.

Геоикономическата и санкционната криза, породена от руско-украинската война, бележи качествено нов етап в развитието на международните отношения. Конфликтът показва, че икономическите инструменти могат да бъдат използвани със стратегическа ефективност, сравнима с тази на традиционните военни средства. В резултат се ускоряват процесите на фрагментация на глобализацията, формирането на нови икономически центрове на влияние и преходът към по-многополюсна и геоикономически конкурентна международна система. По този начин геоикономиката се утвърждава като един от ключовите фактори, определящи международната сигурност през XXI век.

Заклучение

Руско-украинският конфликт предизвика комплекс от взаимосвързани международни кризи, които надхвърлят рамките на регионалното военно противопоставяне и оказват съществено въздействие върху съвременната система на международна сигурност. Кризата на международната сигурност, енергийната криза, продоволствената криза, хуманитарната и миграционната криза, както и геоикономическата и санкционната криза показват, че съвременните въоръжени конфликти имат системен характер и могат да трансформират както регионалната, така и глобалната среда за сигурност.

Анализът показва, че войната в Украйна функционира като катализатор на процеси, които вече съществуват в международната система: засилваща се геополитическа конкуренция, намаляващо доверие между основните центрове на сила, фрагментация на глобализацията, секюритизация на икономиката, енергетиката и технологиите, както и нарастваща употреба на санкциите като инструмент на външната политика. В този смисъл войната не само поражда нови кризи, но и ускорява трансформацията на международния ред.

Най-същественото въздействие се проявява в промяната на самото разбиране за сигурност. След 2022 г. международната сигурност все по-често се възприема като комплексна категория, която включва не само военна отбрана и териториална защита, но и енергийна устойчивост, продоволствена сигурност, защита на критичната инфраструктура, икономическа автономност, киберсигурност и управление на миграционните процеси. Разширяването на концепцията за сигурност налага необходимостта от нови институционални, политически и аналитични подходи.

Предизвиканите кризи оказват различно, но взаимно усилващо се въздействие върху международната система. Енергийната криза разкри уязвимостта на икономическата зависимост от ограничен брой доставчици. Продоволствената криза показва стратегическото значение на аграрните пазари и логистичните коридори. Хуманитарната и миграционната криза постави на изпитание солидарността и административния капацитет на европейските държави. Геоикономическата и санкционната криза демонстрира, че икономическите инструменти могат да се използват като средства за стратегическо въздействие със значими последствия за глобалната търговия и международната финансова система.

Следователно, руско-украинският конфликт следва да бъде разглеждан не само като военен сблъсък, но и като структурна криза на международния ред. Войната ускори

прехода към по-фрагментирана, конкурентна и многополюсна международна среда, в която устойчивостта на държавите и международните организации се превръща в ключов фактор за сигурността. Поради това управлението на подобни кризи изисква съчетаване на военни, дипломатически, икономически, хуманитарни и институционални механизми.

Основният извод е, че войната в Украйна илюстрира новата логика на международната сигурност през XXI век: локален или регионален конфликт може да генерира глобални последици чрез сложните мрежи на взаимозависимост в областта на енергетиката, продоволствието, финансите, миграцията и отбраната. Следователно, бъдещата стабилност на международната система ще зависи не само от прекратяването на военните действия, но и от способността на международната общност да изгради по-ефективни механизми за превенция, координация и управление на комплексни транснационални кризи.

Източници:

Acharya, A. (2017). *After Liberal Hegemony: The Advent of a Multiplex World Order.* Ethics & International Affairs, 31(3), 271–285.

Buzan, B. (2014). *An Introduction to the English School of International Relations.* Cambridge: Polity Press.

Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security.* Cambridge: Cambridge University Press.

Brzezinski, Z. (1997). *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives.* New York: Basic Books.

Capoani, L., Shnaider, M., & Martini, P. (2026). *How War Distorts International Trade: Gravity-Model Evidence from Europe after the Russia–Ukraine Conflict.*

Haslam, J. (2025). *Hubris: The American Origins of Russia's War Against Ukraine.* Harvard University Press.

Ikenberry, G. J. (2018). *The End of Liberal International Order?* International Affairs, 94(1), 7–23.

Mackinder, H. J. (1904). *The Geographical Pivot of History.* The Geographical Journal, 23(4), 421–437.

Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics.* New York: W.W. Norton.

Spykman, N. J. (1942). *America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*. New York: Harcourt Brace.

Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Интернет източници:

European Commission. (2024). *REPowerEU Plan*.
https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en

Food Security Journal. (2025). *Disentangling the Channels of Impact of the Ukraine War on Global Food Security*. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12571-025-01560-6>

International Affairs. (2025). *Russia, Ukraine and Food Warfare*. Oxford University Press. <https://academic.oup.com/ia/article/102/1/23/8379277>

International Energy Agency (IEA). (2024). *Russia's War on Ukraine and Energy Security*. <https://www.iea.org/topics/russias-war-on-ukraine>

International Monetary Fund (IMF). (2024). *Energy Security and the Economic Impact of the War in Ukraine*. <https://www.imf.org/-/media/files/publications/wp/2024/english/wpica2024039-print-pdf.pdf>

NATO. (2022). *NATO 2022 Strategic Concept*. Brussels: NATO.
<https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/strategic-concepts/nato-2022-strategic-concept>

The International Implications of the Russo-Ukrainian War. (2025). Springer Nature. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-96-2295-5_3

UNCTAD. (2024). *Global Trade Update*. <https://unctad.org/publication/global-trade-update-december-2024>

UNHCR. (2025). *Global Trends: Forced Displacement in 2025*.
<https://www.unhcr.org/media/global-trends-2025-report>

UNHCR. (2025). *Ukraine Refugee Situation Operational Data Portal*.
<https://data.unhcr.org/en/working-group/437>

United Nations. (2025). *Synthesis of Evaluative Evidence on the Humanitarian Crisis in Ukraine*. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/2025-10/ukraine-synthesis-interagency-2025-annexes.pdf>

World Bank. (2024). *Global Economic Prospects*.
<https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099003106112426991>